

країнах, стали основним дохідним джерелом місцевих бюджетів.

Тому, реформуючи систему місцевого оподаткування, потрібно, насамперед, змінити ставлення до місцевих податків і зборів і не розглядати їх як другорядні податки в складі системи оподаткування, суттєво підняти їхнє значення та роль у формуванні фінансових ресурсів місцевого самоврядування [4; с.161]. А це можливо, якщо здійснити перегляд складу місцевих податків і зборів.

Отже, до переліку місцевих податків і зборів потрібно додати такі, що, з огляду на світовий досвід, найпридатніші для місцевого оподаткування. Це податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухомість і податок на багатство тощо.

Список використаних джерел:

1. Верзун А. Місцеві податки як основа формування доходів органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / А. Верзун, М. Герасим. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vldau/APK/.../09vaaola.pdf
2. Декрет Кабінету міністрів України від 20.05.93 р. № 56-93 "Про місцеві податки і збори"(зі змінами і доповненнями).
3. Нуднова Ю. В. Місцеве оподаткування: європейський досвід та українські реалії впровадження [Електронний ресурс] / Ю. В. Нуднова, І. А. Гупало. – Режим доступу : www.confcontact.com/.../ek8_nudnova.htm
4. Петренко Ю. В. Місцеві фінанси : Опорний конспект лекцій / Ю. В. Петренко, О. Д. Рожко. – К. : Кондор, 2003. – 282 с.
5. Руденко В. В. Перспективи вдосконалення системи місцевого оподаткування в Україні // Шоста Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція Науковий потенціал України 2010 [Електронний ресурс] / В. В. Руденко. – Режим доступу : intkonf.org/rudenko-w-perspektivi-vdoskonalennya-sistemi-mistsevogo-opodatkovannya-v-ukrayini/

УДК 339.7

М.М.Свердан, к.е.н.,
Міжгалузевий інститут управління,
м. Київ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

У статті розкриваються основи міжнародних стандартів організації місцевих фінансів. Розглядаються рекомендації стосовно створення ефективної структури місцевих фінансів та її функціонування. Досліджуються альтернативні методи посилення суспільного призначення місцевих фінансів. Вказуються пріоритети реалізації державної регіональної фінансової політики.

В статье раскрываются основы международных стандартов организации местных финансов. Рассматриваются рекомендации относительно образования эффективной структуры местных финансов и её функционирования. Исследуются альтернативные методы усиления общественного предназначения местных финансов. Указываются приоритеты реализации государственной региональной финансовой политики.

The fundamentals of the international standards of local finance organization are presented in the article. The recommendations regarding building of effective local finance structure and its function are considered. Alternative methods of strengthening of the public vocation of the local finance are investigated. The priorities of realization of the state regional finance policy are indicated.

Ключові слова: місцеві фінанси, місцеві бюджети, податки, оподаткування, місцеві податки, міжбюджетні відносини, міжбюджетні трансферти.

Місцеві фінанси – основа забезпечення суспільного добробуту як основний канал безпосереднього доведення до населення хоча б мінімально необхідного комплексу суспільних благ. Зазначене стосується майже всіх сфер, напрямів активності суспільства [8]. Це, насамперед, облаштування території та населених пунктів як місць життєдіяльності громадян, що включає: соціальну, економічну та інженерну інфраструктуру, становлячи єдиний і потужний комплекс муніципального господарства. Ринковий механізм функціонування обумовлює особливий підхід до вирішення питань фінансового забезпечення муніципального господарства, коли вигідне розташування населених пунктів, сприятливі кліматичні умови та забезпеченість природними ресурсами майже не впливають на соціально-економічне становище територіальних громад та не гарантують належний, цивілізовано прийнятний ступінь задоволення громадян суспільними благами [2]. Виникла ситуація, коли багаті природними ресурсами території знаходяться у кризовому становищі. Виникають істотні труднощі щодо належного утримання й ведення житлово-комунального господарства як основи задоволення суспільних потреб населення, забезпечення прийняттого рівня умов життєдіяльності громадян, праці та відпочинку, існують серйозні проблеми із повноцінною відповідністю поточним потребам, зважаючи, крім цього, також і на необхідність сприяння розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць. Наведені обставини обумовлюють гостру необхідність у мобілізації фінансових ресурсів на місцях, їх розподілу та перерозподілу для повноцінного забезпечення суспільства благами й водночас оптимізації системи державних фінансів.

Важливість питання забезпечення суспільства благами давно набула не лише загальнодержавної ваги в національних масштабах, але й визнана нагальною потребою на міжнародній арені, де наголошується на актуальності саме місцевих фінансів. Процеси деконцентрації та децентралізації сприяють цьому та супроводжують тенденції посилення ролі місцевих фінансів у житті суспільства кожної країни [7]. Сьогодні вже існує низка різноманітних актів міжнародних організацій і альянсів, які визначають засади організації функціонування місцевих фінансів, джерела мобілізації та напрями витрачання фінансових ресурсів, склад і структуру доходів та видатків місцевих бюджетів органів місцевого самоврядування. Такі пакти справляють вагомий вплив на стан та характер функціонування місцевих фінансів у національних масштабах кожної країни.

Проблематика місцевих фінансів постійно перебуває в центрі уваги наукових досліджень. При цьому у їх вивченні й аналізі фактично завжди має місце певна частина міжнародних стандартів. Це викликано, як наголошується, потребою створення "сильних місцевих бюджетів" та "заможної держави", що обумовлює необхідність "формування сучасної

активної бюджетної політики" [3, с.3]. Бюджет та бюджетна політика найбільшою мірою визначають характер місцевих фінансів та стан регіонального розвитку [6].

В системі місцевих фінансів такі компоненти, як бюджет, податки та трансферти займають чільні позиції. І всі вони інтерпретуються міжнародними стандартами організації місцевих фінансів. Найбільший обсяг уваги, як правило, відводиться Європейській хартії місцевого самоврядування. Розглядаються основні принципи і засади місцевих фінансів [5, с.67]. Наголошується на потребі врахування та реалізації принципів організації місцевих фінансів самоврядних органів [1, с.33]. Аналізуються вимоги щодо створення ефективної системи місцевих фінансів, вказується нагальність їх адекватного сприйняття та, особливо, практичного втілення [4, с.13]. Це доводить про підвищений інтерес до місцевих фінансів та закладає фундамент для їх дослідження із врахуванням міжнародних стандартів.

Організація місцевих фінансів ґрунтується, насамперед, на таких поняттях, як територіальна громада та місцеве самоврядування. Саме органи місцевого самоврядування покликані забезпечити належну ефективність фінансового механізму в інтересах територіальних громад.

Місцеве самоврядування можна визначити як:

- політичний інститут, визначений критерієм самостійності й незалежності, наділений рисами політичних повноважень у межах політичної компетенції на умовах політичної відповідальності;
- правовий інститут, визнаний та закріплений юридичною силою, наділений автономністю власного правотворення;
- економічний інститут, що характеризується власною економічною інфраструктурою, муніципальним господарством, фінансовою базою;
- суспільний інститут, заснований на ідеях соціальної демократії, який функціонує на рівні адміністративно-територіальних одиниць у регіональному розрізі конкретних територій на принципах і вимогах демократичного ладу.

Невипадково, що проблематика місцевого самоврядування та місцевих фінансів є настільки важливим й актуальними. Підтвердженням цьому є обставина, що вказані питання знайшли своє відображення в низці міжнародних документів, основними серед яких, зокрема, виступають:

- Всесвітня декларація місцевого самоврядування;
- Європейська хартія місцевого самоврядування;
- Європейська хартія міст (Європейська декларація прав міст);
- Декларація щодо регіоналізму у Європі;
- Європейська хартія регіонального самоврядування.

Самостійність місцевих самоврядних органів влади, їх фінансова незалежність повинні бути обов'язковим атрибутом демократичного

розвитку держави. Проблематика розвитку місцевого самоврядування за світовими вимірами назріла вже давно. Свідченням цього постало прийняття Всесвітньою асоціацією місцевого самоврядування разом з Інтернаціональною спілкою місцевих влад на міжнародному конгресі 23–26 вересня 1985 р. у м. Ріо-де-Жанейро Всесвітньої декларації місцевого самоврядування. В ній, зокрема, зазначається, що певна автономність, самостійність і відсутність ієрархічного підпорядкування органів самоврядування під час вирішення питань, що перебувають у їхньому віданні, є “невід’ємною ознакою існування самоврядування як такого, відповідальної місцевої влади” (ст. 3). Основоположним принципом місцевого самоврядування постав постулат “воля народу – основа влади уряду”.

Найбільш повно питання місцевого самоврядування, організаційно-правових засад їх функціонування, фінансово-економічного забезпечення діяльності розкриваються в прийнятій слідом за Всесвітньою декларацією місцевого самоврядування іншої міжнародній угоді – Європейській хартії місцевого самоврядування. Сьогодні день це найбільший і найвагоміший документ, який закріплює положення місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування укладена державами-членами Ради Європи 15 жовтня 1985 р. в м. Страсбург. Європейська хартія місцевого самоврядування є логічним завершенням послідовної серії ініціатив та багаторічних дебатів, які мали місце в Раді Європи з 1968 р. Захист та зміцнення місцевої автономії в Європі за допомогою спеціального документа, що містить принципи, яких повинні дотримуватись всі держави демократичного суспільного ладу, відобразив та реально втілив давнє бажання прибічників місцевого самоврядування. Рада Європи, як гарант прав людини та прихильник принципів демократичного управління, постала саме тією організацією інституцією, яка змогла розробити та прийняти такий документ; враховуючи й те, що ще у 1957 р. нею продемонстровано усвідомлення і розуміння важливості та призначення органів місцевого самоврядування; результатом стало створення для них на європейському рівні представницького органу – Постійної Конференції місцевих і регіональних влад Європи. Метою появи Європейської хартії місцевого самоврядування є компенсування нестачі спільних європейських стандартів оцінки та захисту прав органів місцевого самоврядування, які є найближчими до населення. Цей документ узагальнив і визначив загальновизнані у Європі принципи реалізації демократичних засад на муніципальному рівні, враховуючи обов’язкове застосування основних правил, що гарантують політичну, адміністративну та фінансову незалежність органів місцевого самоврядування. Проект Європейської хартії місцевого самоврядування було представлено на 6-й Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве самоврядування, зустріч

яких відбулася в Римі 6-8 листопада 1984 р. та завершилась одноголосним сприйняттям і погодженням тих принципів, що внутрішньо наповнювали документ.

За своєю структурою Європейська хартія місцевого самоврядування є невеликим в обсязі документом, що містить концептуальні визначення місцевого самоврядування, обґрунтування необхідності його розвитку і сфери діяльності, організаційні основи функціонування, положення щодо забезпечення правовим та фінансовим підґрунтям, узагальнивши чималі надбання тривалого етапу еволюції місцевого самоврядування, зміцнення його позицій на основі європейського досвіду. У своїй Преамбулі Європейська хартія місцевого самоврядування визначає місцеву владу як одну з найголовніших підвалин демократичного режиму та децентралізації влади у державі; структуру, наділену реальними функціями та спроможну забезпечити ефективно і максимально наближене до місцевого населення управління, впливає необхідність їх широкої автономії щодо своїх функцій та відповідне ресурсне забезпечення на їх виконання. Саме питанням фінансового забезпечення місцевих органів влади у Європейській хартії місцевого самоврядування присвячено найбільше уваги: формам та методам мобілізації фінансових ресурсів, принципам їх розподілу та використання, фінансовим відносинам з іншими суб'єктами та в різних секторах, інвестиційним аспектам. Найголовніші положення цієї частини Європейської хартії місцевого самоврядування зводяться до наступного:

Ї відповідність обсягів фінансових ресурсів обсягу завдань і повноважень місцевих органів влади в межах їх концепції;

Ї різноманітність та еластичність джерел фінансових ресурсів з метою можливості уникнення впливу інфляційних процесів (окремі податки чи джерела фінансування органів місцевого самоврядування за своєю природою чи з інших причин є відносно нечутливими до впливу інфляції та інших економічних факторів; надмірна залежність від них може утворити складнощі для місцевих самоврядних органів, оскільки вартість надання послуг прямо залежить від зміни економічних чинників, хоча навіть у випадку відносної динамічності джерел надходжень такого автоматичного зв'язку може й не бути);

Ї достатність фінансових ресурсів у рамках вільного розпорядження ними згідно з пріоритетами загальноекономічної політики;

Ї формування певної частини фінансових ресурсів за рахунок системи місцевих податків і зборів, ставки за якими визначаються місцевим самоврядуванням на основі законодавства (хоча навіть приблизно не зазначається їх питома вага в загальній структурі доходів органів місцевого самоврядування, що має вирішуватися кожною країною окремо з огляду на її фінансово-економічні умови; зауважується, що обов'язковою є

наявність відповідності між сплаченими податками та одержаними послугами платником податків, а межі щодо повноважень органів місцевого самоврядування в сфері оподаткування не повинні перешкоджати ефективному перебігу місцевих фінансових процесів);

Ї обов'язковість фінансового вирівнювання як складової фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, що здійснюється шляхом перерозподілу фінансових ресурсів на користь економічно слабших самоврядних органів, не пов'язуючи будь-які фінансові трансферти з обов'язковістю їх цільового використання, які стосуються фінансування певних категорій витрат, та з дотриманням принципу необмеження свободи дій органів місцевого самоврядування в межах їх власної компетенції (з погляду свободи дій місцевого самоврядування, пакетні дотації чи навіть дотації для конкретних секторів економіки є більш жаданими, ніж дотації, виділені на окремі конкретні проекти);

Ї наявність доступу до ринку позичкового інвестиційного капіталу як елемента фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, створення можливостей мобілізації фінансових ресурсів на національному ринку капіталу (проте можливі джерела такого фінансування напряму є залежними від структури ринку капіталу кожної окремої країни, процедур і умов доступу до них).

До Європейської хартії місцевого самоврядування вже приєдналося дуже багато країн, у 1996 р. це вчинила й Україна. Вимогою Європейської хартії місцевого самоврядування для країн-учасниць є обов'язкове виконання значного обсягу її положень (принаймні 20 з 30 пунктів статей 2-11, 10 з яких повинні належати до викладеного переліку у статті 12 Хартії "зобов'язання"). Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування" ухвалено Верховною Радою України 15.07.1997 р.; її особливість полягає в тому, що Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування без жодних застережень, взявши на себе зобов'язання дотримуватись абсолютно всіх без винятку її положень.

Європейська хартія міст (яка включає Європейську декларацію прав міст) – це документ, ухвалений Радою Європи 18 березня 1992 р. у м. Страсбург. Розглядаючи проблеми муніципального розвитку, центр ваги зміщується на рівень адміністративно-територіальних одиниць – міст. Як зазначається в документі, у європейських мовах "місто" походить від латинського "civitas" і охоплює дві його основні концепції: 1) матеріальне, археологічне, топографічне і містобудівне поняття – як місце збору людей, населення, громад; 2) історико-юридичне явище, що забезпечує фундаментальне ядро життя в суспільстві. Документ містить Європейську декларацію прав міст і, власне, Європейську хартію міст. Європейська хартія міст визначає права громадян у Європейських містах; фактично,

вона є керівним путівником з питань міського управління, регулюючи питання різних сфер міського буття (житловий фонд та умови проживання, архітектура, транспортні комунікації та пересування, енергетика, спорт і дозвілля, культура, охорона здоров'я, забруднення і природа в містах та навколишнє середовище, безпека на вулицях і боротьба зі злочинністю, злиденність, політична неупередженість, міжміські взаємовідносини тощо). У Європейській декларації прав міст, досить ґрунтовно перераховано права громадян міст (включаючи всі зазначені; загальний перелік – з 20-ти позицій). Особливо слід вказати на окремі з них – право громадян на участь в управлінні містом, містобудування та питання економічного розвитку міст. Для здійснення вказаних функцій громадяни міст повинні мати відповідні можливості, що дає змогу та передбачає можливість і необхідність органам самоврядування мобілізувати необхідні фінансові ресурси. Європейська декларація прав міст (п. 19) передбачає фінансову незалежність (гарантування державою у законодавчій формі органам місцевої влади одержання необхідних фінансових ресурсів для здійснення визначених документом прав), а також (п. 16) раціональне використання природних ресурсів (використання місцевими органами влади природних ресурсів та корисних копалин ефективним шляхом на користь мешканців міст).

Більше того, місцеве самоврядування є волевиявленням інтересів кожного громадянина особисто: "Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування" (ст. 38 Конституції України). Ці положення повністю відповідають вимогам Загальної декларації прав людини (прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.), за якою кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо чи опосередковано, через вільно обраних представників заради "громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві" (ст. 29). Конституційне право населення в Україні на реалізацію місцевого самоврядування забезпечується самостійністю громадян у вирішенні питань місцевого значення, автономністю муніципальних органів влади, конституційною заборонаю на обмеження прав місцевого самоврядування, що підтримується судовим захистом.

Асамблея європейських регіонів також ухвалила Декларацію щодо регіоналізму в Європі (м. Базель, 4 грудня 1996 р.), за якою місцеве самоврядування і територіальні громади визначаються "найголовнішими підвалинами демократії" та її невід'ємною складовою в суспільстві, способом "децентралізації і самовизначення шляхом залучення людей до усвідомлення своєї спільності та розширення можливостей їх участі у громадському житті". Важливо, що внутрішній зміст поняття "регіон"

означає місцевий (від лат. Regionalis). Згідно з положенням декларації, розмежування повноважень між державою та місцевим самоврядуванням встановлюється відповідно до принципів "політичної децентралізації та субсидіарності ... функції мають здійснюватись на рівні, максимально наближеному до громадян". Основою фінансової бази самоврядних органів для задоволення потреб місцевого населення є бюджет, а фінансові ресурси в основному складаються з податків, що частково чи повністю передаються державою, а також місцевих податків. Обов'язковою при цьому є наявність ефективної моделі фінансового вирівнювання в контексті виконання місцевими органами самоврядування власних і делегованих повноважень, фінансові розрахунки в якій мають здійснюватись із врахуванням нерівномірності фінансового навантаження в адміністративно-територіальному розрізі на підставі об'єктивних критеріїв.

Визнаючи значущість, яку демократія відіграє на місцевому та регіональному рівнях, Рада Європи завжди стояла на позиціях захисту та зміцнення функціональних підвалин органів місцевого самоврядування, що поступово перетворилося на один з ключових напрямів європейської економічної політики та діяльності європейських органів і організацій. Перші кроки на цьому шляху були зроблені ще в 1957 р., коли Рада Європи започаткувала Постійну Конференцію місцевих і регіональних влад Європи. Рішенням Комітету міністрів Ради Європи 14 січня 1994 р. було засновано Конгрес місцевих і регіональних влад Європи, який прийшов на зміну Постійній Конференції, головні позиції якого відобразились у Хартії Конгресу місцевих і регіональних влад Європи, стосуючись здебільшого управлінських аспектів місцевого самоврядування та взаємодії на міжнародному рівні. Аналогічна платформа визначення місцевого самоврядування, формулювання його найважливіших напрямків діяльності міститься також і в «Хартії про регіоналізм» Європейського парламенту» (ухваленій 18 листопада 1988 р.). Важливо зазначити при цьому, що європейські бачення місцевого самоврядування поруч з регіональним управлінням є не випадковими, адже компетенція органів місцевої влади дуже часто може виходити поза рамки кордонних оточень міст на основі широкої господарської діяльності, її масштабності та всесторонності.

Європейська хартія регіонального самоврядування (проект Європейського Союзу, додатково прийнятий в 1999 р.) – ще один важливий документ констатації атрибуту місцевого самоврядування (на загал, питання захисту місцевої автономії є одним з домінуючих і належить до політичної програми економічного розвитку Ради Європи, обумовлюючи її важливу роль у збереженні та розвитку демократії в усіх її державах – членах як на національному, так і на субнаціональному рівнях, їх єднання для прискорення економічного та соціального прогресу. В 1951 р. була

скликана конференція громад і регіонів Європи, а в 1961 р. вона була інституціоналізована Комітетом міністрів як постійна установа; саме ця "Рада громад і регіонів Європи" ухвалила в 1985 р. "Хартію місцевого самоврядування"). В ній зазначається, що суттєвою, однією з останніх у Європі є тенденція щодо збільшення децентралізації та передачі владних повноважень урядовими інституціями, яка в багатьох країнах привела до запровадження та зміцнення місцевого самоврядування як частини демократичної форми правління. В преамбулі Європейської хартії регіонального самоврядування вказується, що саме позиція "збереження і зміцнення місцевого самоврядування в різних європейських країнах є важливим внеском у розбудову Європи, яка заснована на принципах демократії, децентралізації влади та субсидіарності", водночас враховуючи, що у Європі існує велике різноманіття моделей та форм місцевого самоврядування (внаслідок дії особливих для кожної держави чинників – різних конституційних традицій і соціально-економічних факторів, культурних та географічних характеристик тощо). Як і її попередники, Європейська хартія регіонального самоврядування також досить багато уваги приділяє фінансовим питанням місцевого самоврядування, визначаючи джерела, форми і методи мобілізації фінансових ресурсів на локальному рівні, формування фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування на основі адекватності муніципальним потребам, аспекти фінансового вирівнювання і міжбюджетних відносин – державних фінансових трансфертів місцевому самоврядуванню.

Таким чином, питання місцевого самоврядування перейшло в піковий стан, досягнувши апогею розвитку та нагальності розв'язання проблеми вже на міжнародному рівні. Ухвалюючи рішення на користь громадян, розширюючи коло їх прав тим самим стимулюється і розвиток відкритої, прозорої, чіткої і справедливої демократії. Надання відповідного обсягу прав передбачає і зворотній рух – контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування, оцінка результативності виконання покладених на них обов'язків та повноважень. Процес є логічним, об'єктивним та двостороннім: як місцеве самоврядування сприяє поширенню демократизації суспільства, так само і демократія, її базисні принципи створюють стимули для прогресивного розвитку місцевого самоврядування.

Ця позиція знайшла своє відображення в національній Хартії українських міст, прийнятій загальними зборами асоціації міст України 26 червня 1997 р. у м. Києві. Її концептуальне завдання полягає в об'єднанні зусиль місцевих самоврядних органів, населення, громадських й інших організацій з метою утвердження і розвитку місцевого самоврядування в межах національної ідеології, створення гарантій

органам місцевої влади для повноцінного та ефективного управління містами. Хартія українських міст включає фундаментальні підходи світового досвіду щодо формування й функціонування органів місцевого самоврядування, які зобов'язуються домагатись забезпечення і гарантувати мешканцям міст належних їм прав, дотримуватись найголовніших принципів та положень Хартії. Вітчизняна Хартія міст визначає всі вказані позиції, базуючись на таких основних засадах: надання місцевому населенню гарантованих постійних прав; визначення показників якісного розвитку міст та умов проживання в них; конкретизація прав, обов'язків та повноважень органів місцевої влади щодо визначення їх функціональної компетенції у сфері міського розвитку.

В контексті численних різноманітних міжнародних угод та на основі світових стандартів і принципів особливе значення відводиться розвитку місцевого самоврядування саме в масштабах міст, міського розвитку (адміністративно-територіальних одиниць). Найбільш повно це питання знайшло свої відбитки у вже згаданій Європейській хартії міст. Ключовими напрямками реалізації міської політики визначаються такі чотири позиції:

- поліпшення фізичного середовища міст;
- відновлення наявного житлового фонду;
- створення соціальних та культурних можливостей в містах;
- розвиток міст та участь громадськості.

Вказана кампанія проводиться на основі врахування здебільшого якісних, аніж кількісних аспектів міського розвитку й орієнтується переважно на посилення рівня відповідальності місцевого самоврядування за вирішення міських питань через механізм реалізації політики деконцентрації та децентралізації управління. Головною метою втілення політики міського розвитку виступає забезпечення місцевим самоврядним органам практичного інструментарію та керівництва управління містом. Особлива увага відводиться конкретним обов'язкам цього рівня місцевої влади у сфері міського розвитку. Якісні позиції Європейської хартії міст стосуються насамперед якості міського проживання згідно з пріоритетами захисту основних прав і свобод громадян. На загал, Європейська хартія міст стосується першочергово держав, які розпочали процеси демократичних реформ та містить для них багато корисного досвіду з практики функціонування міст у країнах, де демократія має більш стійкі тенденції і традиції.

До загального переліку міжнародних стандартів організації місцевих фінансів можна також додати і Європейську хартію урбанізму.

Отже, можна констатувати, що в Україні простежується відкрита невідповідність задоволення суспільних послуг з боку органів місцевого самоврядування, що є наслідком їх недостатнього фінансово-ресурсного забезпечення, щоб матеріально покрити свої повноваження. Така

хаотична ситуація висуває пріоритети реформування фіскальної (бюджетно-податкової) системи держави, тобто чинна фіскальна модель є деструктивною та неадекватною потребам суспільного розвитку.

У контексті пріоритетів розвитку Європейського Союзу місцеве самоуправління визнається однією з фундаментальних позицій, яке в межах європейських держав ґрунтується на трьох основних засадах: субсидіарності, солідарності і доповнюваності. Саме принцип субсидіарності є найважливішим серед них, зміст якого полягає в розподілі компетентних повноважень у такий спосіб, щоб наявні проблеми розв'язувалися на тому рівні, де вони безпосередньо з'являються. За інших рівних умов перевага надається нижчим, а не вищим органам влади. Пріоритети належать інститутіві, що перебуває найближче до населення, а відтак і найлегше контролюється ним. Недоступність багатьох суспільних благ чи їх неналежна якість обумовлена тим, що місцеві самоврядні органи здебільшого неспроможні для такої діяльності, насамперед – через брак потенціалу та ресурсів. Причина такого стану криється у невідповідності між ресурсною (матеріальною та людською) спроможністю місцевих громад та покладеними на них повноваженнями. З метою забезпечення якості послуг треба проводити реформи, які приведуть у відповідність повноваження та реальну спроможність органів місцевого самоврядування їх виконувати.

З цією метою необхідно здійснити кардинальну фіскальну реформу, яка б підвищила фінансову значущість місцевого самоврядування в управлінні муніципальним господарством у межах відповідної адміністративної території і в інтересах місцевої територіальної громади як основного споживача суспільних благ. Це потребує перегляду й зміни засад бюджетної системи, зміни пріоритетів бюджетної і податкової політики, реформування й удосконалення механізму міжбюджетних трансфертів, активізації системи місцевого оподаткування тощо з метою забезпечення реального фіскального авторитету органів місцевого самоврядування та створення ефективної системи місцевих фінансів.

Список використаних джерел:

1. Зайчикова В.В. Фінансова регіональна політика держави / В.В. Зайчикова // Фінанси України. – 2005. – №6. – С.29-35.
2. Кузнецова О. Федеральная региональная политика: проверка кризисом / О.Кузнецова // Российский экономический журнал. – 2009. – №9-10. – С. 27-37.
3. Огонь Ц.Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / Ц.Г.Огонь // Фінанси України. – 2006. – №5. – С. 3-11.
4. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів / С.В.Слухай, О.В.Гончаренко // Фінанси України. – 2006. – №7. – С. 12-20.
5. Слухай С.В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні / С.В.Слухай, О.В. Гончаренко // Фінанси України. – 2007. – №8. – С. 63-72.
6. Сторонянська І. Бюджетна політика в умовах формування моделі конвергентного регіонального розвитку в Україні / І.Сторонянська // Економіка України. – 2010. – №3. – С.43-52.

7. Швецов А. Соотношение централизации и децентрализации в государственной региональной политике: о сложившейся ситуации, необходимости и путях ее изменения / А. Швецов // Российский экономический журнал. – 2006. – №5-6. – С. 14-35.

8. Швецов А. Государственная региональная политика: хронические проблемы и актуальные задачи системной модернизации / А. Швецов // Российский экономический журнал. – 2007. – №11-12. – С. 20-61.

УДК 336.14

К.М.Юрій,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ НА МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ В СИСТЕМІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

У статті висвітлено генезис теоретичних уявлень про міжбюджетні трансферти, їх роль у системі міжбюджетних відносин, погляди світових економістів на організацію міжбюджетних відносин з метою підвищення ефективності надання суспільних благ.

В статье отражен генезис теоретических представлений о межбюджетных трансфертах, их роль в системе межбюджетных отношений, взгляды мировых экономистов на организацию межбюджетных отношений с целью повышения эффективности предоставления общественных благ.

In the article genesis of theoretical pictures is reflected of interbudgetary transferti, their role in the system of interbudgetary relations, looks of world economists to organization of interbudgetary relationships with the purpose of increase of efficiency of grant of public benefits.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, трансферти, трансфертні інструменти, бюджетна система, бюджетна політика, фінансове вирівнювання, бюджетне регулювання.

Організація міжбюджетних відносин, зокрема перерозподіл бюджетних ресурсів, викликаний відмінностями соціально-економічного розвитку територій з метою забезпечення конституційних гарантій населенню, є найважливішим завданням державних фінансів будь-якої країни. Причиною перерозподілу бюджетних ресурсів є розбіжності у акумульованих коштах до бюджетів різних рівнів та потребою в них.

Основою міжбюджетних відносин є розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи, проведене відповідно до розподілу повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування. Проте розмежування доходів, здійснене на єдиних засадах для бюджетів відповідного рівня, не дає можливості збалансувати абсолютно всі бюджети. Причиною цього є значні відмінності у формуванні доходів і складі та обсягах видатків бюджетів територіальних одиниць [2].

Це, в свою чергу, визначає різний податковий потенціал, який безпосередньо впливає на формування доходної бази місцевих бюджетів; різну вартість послуг, що надають місцеві органи влади з огляду на відмінності адміністративно-територіальних одиниць; неоднакову потребу в коштах, які спрямовуються на підтримку соціально незахищених верств населення, утримання об'єктів соціально-культурної сфери тощо.